

4. Дзензелюк Д.О. Стан здоров'я студентів Житомирського національного агроекологічного університету / Д.О. Дзензелюк, Л.В. Поплавська, О.П. Момот // *Магістр медсестринства*. - 2015. - № 2 (14). - С. 90-95.
5. Закон України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення» (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2018, № 5, ст.31).
6. Іванюк Анатолій SWOT аналіз діяльності амбулаторних закладів охорони здоров'я київської області, які надають кардіологічну допомогу населенню / Іванюк Анатолій, Канюра Олександр // *Ukrainian scientific medical youth journal*, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця м. Київ, Україна. 2023, Issue 2 (139), С. 64-74
7. Котлер Ф. Маркетинговий менеджмент: Підручник / Ф. Котлер, К.Л. Келлер, А.Ф. Павленко та ін. – К.: Видавництво «Хімджест», 2008. – 720 с.
8. Штефаніч Д. Маркетинговий аналіз / Д. Штефаніч, О. Братко, О. Дячун, Н. Лагоцька, Р. Окрепкий // За ред. доктора економічних наук, професора Д.А. Штефаніча. – Тернопіль: Економічна думка, 2011 – 267 с.

Reference

1. Ableyeva, I. Y. (2020) SWOT-analiz sotsio-ekologichnogo stanu pidpriyemstv [Sumskiy derzhavnyi universytet konspekt lektsiy]. *Ukladach I. Y. Ableyeva – S.*, 233 p.
2. Bayeva O. V. (2008) Menedzhment u galuzi okhorony zdorovya [Tsentr uchbovoyi literatury] *Navch. posibnyk*. K., 640 p.
3. Volchek, V. V. (2006) Analiz yakosti likuvalno-diagnostychnogo protsesu kardiologichnykh khvorykh v spetsializovanykh viddilennyakh. [Visnyk sots. gigiyeny ta org. okhorony zdorovya Ukrainy], № 3. PP. 100–103.
4. Dzenzeluk D. O. (2015) Stan zdorovya studentiv Zhitomyrskogo natsionalnogo agroekologichnogo universytetu. *Magistr medsestryntva*. № 2 (14). – PP. 90–95.
5. Zakon Ukrainy «Pro derzhavni finansovi garantiyi medychnogo obslughovuvannya naseleण्या» (Vidomosti Verkhovnoyi Rady (VVR), 2018, № 5, st.31).
6. Ivanuk Anatoliyi. (2023) SWOT analiz diyalnosti ambulatorynykh zakladiv okhorony zdorovya Kyivskoyi oblasti, yaki nadaut` kardiologichnu dopomogu naseleण्या / Ivanuk Anatoliyi, Kanura Oleksandr // *Ukrainian scientific medical youth journal*, [Natsionalnyi medychnyi universytet imeni O. O. Bogomoltsya m. Kyiv], Ukraina. Issue 2 (139). PP. 64-74.
7. Kotler F. (2008) Marketyngovyi mededzhment: Pidruchnyk. *Vydavnytstvo «Khimdzhest»*, 720 p.
8. Shefanych D. (2011) Marketyngovyi analiz [Za red. doktora ekonomichnykh nauk, profesora D. A. Shefanycha]. *Ekonomichna dumka*. Ternopil – 267 p.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.5\(178\).13](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.5(178).13)
УДК: 796.01.09 : 796.33

Дулібський А.В.,
кандидат наук з фізичного виховання і спорту,
доцент кафедри футболу,
Львівський державний університет фізичної культури
імені І. Боберського, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0001-6652-8391>
Колобич О.В.,
старший викладач кафедри футболу,
Львівський державний університет фізичної культури
імені І. Боберського, м. Львів
<https://orcid.org/0009-0006-5772-5135>
Хоркавий Б.В.,
викладач кафедри футболу,
Львівський державний університет фізичної культури
імені І. Боберського, м. Львів
<https://orcid.org/0000-0003-4679-0047>

СПОРТИВНИЙ ВІДБІР ВОРОТАРІВ У СУЧАСНИХ СТРАТЕГІЯХ ГРИ КОМАНД З ФУТБОЛУ

Воротар у футбольній команді – гравець особливого ігрового амплуа. З давніх часів у футболі визначено просту спортивну істину: якщо у команди надійний воротар – це половина загального успіху гри команди. Проте саме завдяки своїй "професійній особливості" голкіпери упродовж тривалого часу частково були обділені належною увагою у процесі спортивного відбору гравців різних амплуа.

У даний час зроблено певні спроби запровадити у систему функціонування та навчально-тренувального процесу футбольних команд посаду тренерів, які б займалися спеціалізованим навчанням і спортивною підготовкою голкіперів. Такий підхід переважно стосується команд високої кваліфікації та потужних академій футболу. Реальні цілісні концепції спеціалізованого навчання та спортивної підготовки воротарів як системний продукт процесу спортивного відбору в українському науково-методичному просторі практично відсутні. Зазвичай, навчально-

тренувальний процес за участю воротарів є, як правило, результатом узагальнення власного професійно-ігрового досвіду тренерів голкіперів.

Значна актуальність вивчення змагальної діяльності на основі використання методів спортивного відбору воротарів у сучасному футболі обумовили вибір теми та структуру написання і формування концепції даного науково-практичного дослідження.

Ключові слова: футбол, команда, спортивний відбір, воротар.

Dulibskyy Andriy, Kolobych Oleg, Khorkavyy Bohdan. Sports selection of goalkeepers in modern strategies of the game of football teams. A goalkeeper in a football team is a player of a special playing role. Since ancient times, a simple sporting truth has been defined in football: if a team has a reliable goalkeeper, this is half of the overall success of the team's game. However, it is precisely due to their "professional peculiarity" that goalkeepers for a long time have been partially deprived of due attention in the process of sports selection of players of various roles.

At present, certain attempts have been made to introduce into the system of functioning and training of football teams the position of coaches who would be engaged in specialized training and sports training of goalkeepers. This approach mainly applies to highly qualified teams and powerful football academies. Real Holistic Concepts of Specialized Training and Sports Training of Goalkeepers as a System Product of the Process of Sports Selection in the Ukrainian scientific and methodological space are practically absent. Usually, the educational and training process with the participation of goalkeepers is, as a rule, the result of the generalization of their own professional and playing experience of goalkeeper coaches.

The significant relevance of the study of competitive activity based on the use of methods of sports selection of goalkeepers in modern football has led to the choice of the topic and the structure of writing and forming the concept of this scientific and practical study.

Keywords: football, team, sports selection, goalkeeper.

Постановка проблеми та її зв'язок з важливими науковими і практичними завданнями. Філософія, концепція і стиль гри багатьох команд високої кваліфікації у сучасному футболі постійно удосконалюються та істотно видозмінюються у напрямку універсальної гармонізації гри [1, 2]. При цьому спостерігається чітка тенденція: удосконалення наступальних векторів організації та ведення ігрових дій надає поштовх розвитку різноманітних варіантів захисного футболу, а відтак і створення та модернізації збалансованого й гармонійного футбольного продукту (видовища) [3, 4, 5].

У сучасному футболі ці два взаємозалежні системні процеси відбуваються одночасно. Надважлива роль у згаданих процесах належить гравцям, які є виразниками надійності та цілісності гри, - воротарям або, на англійський манер, - голкіперам.

Основна функція воротаря – захист воріт своєї команди. У воротаря або "голкіпера", на відміну від гравців інших амплуа, головна мета полягає у збереженні недоторканості воріт своєї команди. До обов'язків воротаря під час захисних тактико-стратегічних дій також входить:

- участь у грі через управління тактико-стратегічними переміщеннями гравців захисної ланки (через активне і зрозуміле для захисників своєї команди підказування);
- виконання ролі "ліберо-захисника-чистильника" (підстраховування центральних і флангових захисників);
- постійні тактико-стратегічні переміщення у зоні захисту своїх воріт;
- не вступати у боротьбу з суперником за участі захисника чи декількох захисників своєї команди ("третій - зайвий");
- поєднувати гру на "лінії воріт" з діями "на виходах".

При організації наступальних тактико-стратегічних дій:

- початок атаквальних дій своєї команди;
- швидка і точна передача вперед ногами;
- раціональне введення м'яча у гру руками;
- при необхідності можлива участь у розіграшах стандартних положень біля воріт команди суперника.

Разом з тим, низка аспектів, які стосуються спортивного відбору висококваліфікованих гравців у футболі, свідчить, що проблема змагальної діяльності футболістів-виконавців різних амплуа залишається недостатньо дослідженою та вимагає глибшого наукового аналізу, що зумовило вибір теми та логіку проведення дослідження.

Таким чином, актуальність дослідження змагальної діяльності на основі використання методів спортивного відбору воротарів у сучасному футболі обумовили структуру написання і формування даної роботи. Оптимізація процесу спеціалізованого навчання та спортивного підготовки, а відтак і ефективного спортивного відбору воротарів високої кваліфікації, є нагальною потребою сьогодення теорії та практики сучасного футболу. Необхідність об'єктивного підходу щодо вирішення проблем побудови навчально-тренувального процесу та удосконалення змагальної діяльності у системі спортивного відбору воротарів спонукала нас звернутись до глибокого вивчення даної науково-практичної проблеми спортивної науки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження проведено згідно Зведеного плану науково-дослідної роботи за темою 2.21 "Удосконалення системи підготовки на сучасному етапі розвитку футболу" згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2016 - 2020 рр. (номер державної реєстрації 0116U001618), а також за темою "Удосконалення системи підготовки кваліфікованих спортсменів в ігрових видах спорту на різних етапах багаторічного удосконалення" згідно зі Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2021 - 2025 рр. (номер державної реєстрації 0122U001576). Авторами обґрунтовано основні напрями удосконалення методики спортивного

відбору воротарів у сучасному футболі.

Метою дослідження є удосконалення змагальної діяльності на основі використання методів спортивного відбору воротарів у сучасних стратегіях гри у футбол.

Відповідно до мети сформульовані такі дослідницькі **завдання**:

1. Проаналізувати найпоширеніші тактико-стратегічні варіанти ведення гри в ігрових зонах футбольного поля у сучасних стратегіях гри у футбол через призму спортивного відбору воротаря.
2. Вивчити вплив організації гри у карних і прилеглих до них зонах футбольного поля на загальнокомандну організацію та структуру гри у межах спортивного відбору воротаря у сучасних стратегіях гри у футбол.
3. Визначити модельні показники ігрової діяльності воротаря у сучасних стратегіях гри у футбол.
4. Удосконалити методику визначення кількісної та якісної оцінки ігрової діяльності воротаря в рамках спортивного відбору у сучасних стратегіях гри у футбол.
5. Запропонувати пріоритетні напрями спортивного відбору воротарів у сучасних стратегіях гри у футбол.

Для вирішення завдань застосовувалися загальнонаукові та спеціально-наукові методи дослідження змагальної діяльності та спортивного відбору воротарів у сучасному футболі.

1. Загальнотеоретичні методи, які передбачали впорядкування та систематизацію знань про спортивний відбір у футболі, розробку і обґрунтування теоретико-методичної моделі відбору та селекції у футболі; узагальнення теоретико-методологічних підходів до проблеми спортивного відбору і селекції у футболі, а також системний аналіз проблем спортивного відбору і селекції у футболі.

2. Емпіричні методи використовувалися на констатувальному етапі експериментального дослідження і полягали у прямому та опосередкованому спостереженні за навчально-тренувальним процесом та змагальною діяльністю дитячо-юнацьких і професіональних команд з футболу. Крім того, було використано групу діагностичних методів (бесіда, опитування, напівструктуроване інтерв'ю, анкетування, тестування, експертна оцінка) та педагогічний експеримент – для підтвердження ефективності авторської концепції обґрунтування спортивного відбору воротарів у футболі.

3. Перегляд і поглиблений аналіз відеоматеріалів футбольних матчів команд високої кваліфікації, а також відеоматеріалів футбольних матчів збірних команд України (національної, молодіжної, студентської, юніорської та юнацьких (17 – 19-річних футболістів)). Крім того, проводився детальний відеоаналіз з аналітичним розбором офіційних ігор збірної команди Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, яка приймала участь у Чемпіонаті України з футболу серед команд вищих навчальних закладів країни в сезонах 2014 - 2019 рр. та 2022 - 2023 рр.

4. Реєстрація показників змагальної діяльності воротарів за спеціально розробленою авторською методикою.

5. Методи математичної статистики.

Об'єкт дослідження – спортивний відбір у сучасному футболі.

Предмет дослідження - спортивний відбір воротаря у сучасному футболі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розмаїття ігрових ситуацій та умов під час футбольного матчу, у яких доводиться діяти голкіперу, настільки значне, що недостатній рівень оволодіння певними ігровими прийомами, заздалегідь обмежує його можливості ефективно діяти при певному перебігу подій на футбольному полі [1; 11]. Розвиток подій під час гри диктує воротарю способи змагальної діяльності у певній ігровій ситуації. І саме з цим пов'язане бажання дослідників футболу звернути увагу на певні деталі, які варто враховувати воротареві у процесі гри [2; 13; 17].

З точки зору футбольної спеціалізації та ігрової орієнтації воротар – це "номер один" у процесі спортивного відбору гравців різних амплуа. Воратар у футболі має й іншу, похідну від ігрової позиції на футбольному полі, назву - голкіпер, що у перекладі з англійської означає "страж, охоронець воріт". У буквальному розумінні, "goal" - це ворота, "keeper" - охоронець. Таким чином, воротар – це чітко визначена ігрова спеціалізація гравця на футбольному полі, де поряд з голкіпером знаходяться гравці інших амплуа: захисники, півзахисники і нападники.

Основна функція воротаря - безпосередній захист воріт своєї команди. Основне ігрове завдання голкіпера - не дати змоги забити м'яч у ворота гравцям команди суперника. Для цього гравець даного амплуа повинен володіти відповідними антропометричними даними, мати добру реакцію та швидкість, бути навченим відповідним техніко-тактичним навичкам та ігровим прийомам [3; 5].

Критерії (ознаки) технічної майстерності воротаря можуть розглядатись з точки зору таких основних методологічних підходів:

- раціональність техніки, як досконалість ігрових компонентів змагальної діяльності воротаря, що обумовлені певними законами, причинами і Правилами гри;

- технічна та інтегральна підготовленість воротаря, що характеризує технічні (а у більшості випадків - техніко-тактичні й тактико-стратегічні) можливості та забезпечує успішну ігрову діяльність футболіста цього амплуа [11, 12].

Розвиток ігрових подій на полі є базовою основою вибору голкіпером способу дій у певній ігровій ситуації. У зв'язку з цим, необхідно звернути увагу на основні аспекти змагальної діяльності воротаря у футболі, які варто враховувати під час гри. Вибір голкіпером у процесі гри певного прийому техніки залежить від таких факторів:

1. Місце розташування воротаря.
2. Відстань до м'яча, тобто відстань між голкіпером та місцем, у якому перебуває м'яч і суперник, що ним володіє.
3. Напрямок, висота, траєкторія, швидкість польоту м'яча.
4. Близькість гравців команди суперника до воротаря під час його взаємодії з м'ячем.
5. Розташування партнерів воротаря [8, 10, 16].

У кожній грі, у кожному ігровому епізоді, голкіпер намагається вирішувати завдання техніко-тактичного і тактико-стратегічного характеру, основними серед яких є виявлення та нейтралізація спроб "оманливих дій" команди суперника та застосування власних техніко-тактичних і тактико-стратегічних ходів – "оманливих дій", спрямованих проти дій гравців команди суперника та досягнення максимальної ігрової користі для своєї команди [4, 15].

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з якісних стратегій аналізу результативності атлетів в ігрових видах спорту є проведення безпосередніх педагогічних спостережень за техніко-тактичними і тактико-стратегічними діями, що дозволяє глибше зрозуміти основні показники спортивних досягнень гравців. У сучасних стратегіях гри у футбол це важливо з точки зору як індивідуальних, так і колективних ігрових дій. Тому розроблення різноспрямованого аналізу тактико-технічних дій гравців високої кваліфікації даного амплуа при високій інтенсивності ігрових тактико-стратегічних дій є перспективним напрямком наукових досліджень у футболі.

Протягом 2003 - 2023 рр. нами проводились цілеспрямовані педагогічні спостереження за змагальною діяльністю воротарів високої кваліфікації, які у складах своїх команд брали участь у змаганнях різного рівня (чемпіонати світу з футболу 2006, 2010, 2014 і 2022 років, чемпіонати Європи з футболу 2004, 2008, 2012, 2016 і 2020 року, Ліга Чемпіонів УЄФА 2003 - 2023 рр., Ліга Європи УЄФА 2018 - 2023 рр., Ліга Конференцій УЄФА 2021 - 2023 рр., чемпіонати України з футболу 2003 - 2023 рр., першості України з футболу серед команд першої та другої ліг 2018 - 2023 рр.). За даний період вдалося у певній мірі з'ясувати та систематизувати основні структурні елементи змагальної діяльності у процесі спортивного відбору воротарів високої кваліфікації.

При оцінюванні змагальної діяльності воротаря у процесі спортивного відбору було взято за основу два критерії: надійність та адекватність виконання ігрових дій. Надійність виконання ігрових дій голкіпером характеризує рівень техніко-тактичної майстерності та фізичної підготовленості воротаря. Адекватність - характеризує рівень техніко-тактичної, тактико-стратегічної і психологічної сторін підготовленості, а також рівень розвитку ігрового інтелекту воротаря.

Сутність даної методики полягає у фіксації техніко-тактичних дій (ТТД) голкіпера протягом матчу із занесенням умовних позначень у бланки-протоколи. Реєстрацію ТТД у процесі гри, згідно нашої методики, можна здійснювати декількома способами.

1. Шляхом запису футбольного матчу за допомогою відеокамери з підключеним до неї мікрофоном, коли спостерігач в додаток до сюжету, знятого на відеозапис, здійснює також коментар до дій голкіпера у конкретному ігровому епізоді. У подальшому записана інформація обробляється і за допомогою спеціальних умовних позначень вноситься у розроблені нами бланки-протоколи.

2. Шляхом запису подій футбольного матчу на диктофон. В цьому випадку спостерігач намагається здійснити повний коментар до кожного ігрового епізоду за участю воротаря. Це дозволяє враховувати ширший спектр ігрових нюансів при внесенні наявної інформації у протокол.

3. Практичний спосіб реєстрації ТТД воротаря, коли спостерігач, переглядаючи безпосередньо матч, вносить інформацію у бланки-протоколи за допомогою умовних позначень.

На основі даних спостережень було розроблено спеціальні бланки-протоколи (таблиця 1). У заголовку протоколу визначенні графи для внесення інформації про: назву та рівень змагань, дату проведення матчу, назви команд, що беруть участь у грі, назву команди та прізвище голкіпера, за яким ведуться спостереження, час який він провів у грі; підсумковий рахунок гри.

Таблиця 1.

Протокол педагогічного спостереження
 за змагальною діяльністю воротаря у футболі

Змагання:

дата:

Матч:

рахунок:

Команда:

Воротар:

час у грі:

Час гри			1	16	31	46	61	76	сума
			-	-	-	-	-	-	
			15	30	45	60	75	90	
Учасність в організації захисних дій	Дії безпосередньо у воротах	В опорному положенні	Ловлення м'яча						
			Відбивання м'яча руками						
			Відбивання м'яча іншою частиною тіла						
		В падінні	Ловлення м'яча						
			Відбивання м'яча руками						
			Відбивання іншою частиною тіла						
	Дії на виходах вверху	Перехоплення передач м'яча вверху	ситуація						
			Ловлення м'яча						
			Відбивання руками						
			ситуація						
		Ловлення м'яча							

Дії на виходах внизу	Перехоплення передач м'яча внизу	Відбивання руками									
		Відбивання іншою частиною тіла									
		ситуація									
Ситуація 1x1	Успішність дій	Ліквідація ігрової загрози									
		ситуація									
При виконанні 11-метрового	Успішність дій	Ліквідація ігрової загрози									
		ситуація									
Підбір м'яча при захисних діях	Гра руками	Ловлення м'яча									
		Відбивання м'яча руками									
	Гра ногами та іншою частиною тіла	Прийом м'яча									
		Передача без прийому									
		Руйнівна дія									
ситуація											

У бланку-протоколі наведено також спосіб, за допомогою якого вирішується конкретне ігрове завдання: ловлення м'яча, відбивання м'яча руками, відбивання м'яча іншою частиною тіла, прийом і контроль м'яча, передача м'яча без попереднього контролю, руйнівна дія, передача м'яча на довгу відстань (Д), передача м'яча на коротку та середню відстань (КС), вкидання м'яча на коротку та середню відстань (КС), вкидання м'яча на довгу відстань (Д), вибивання м'яча з землі, вибивання м'яча з рук, інші ігрові дії.

Для ситуацій з підвищеним рівнем ігрової складності (ситуація 1 x 1 та при 11-метровому штрафному ударі) реєструється лише успішність дій воротаря для ліквідації загрози власним воротам. Для кожної з вказаних типових ситуацій подається графа – ситуація. У ній за допомогою спеціальних умовних позначень дається характеристика для кожного ігрового епізоду, з точки зору адекватності дій голкіпера до конкретних ігрових умов.

Весь час гри умовно розподілено на 15-хвилинні відрізки з метою точного визначення часового проміжку, під час якого відбувається ігрова дія. Основою для характеристики кожної техніко-тактичної дії (ТТД) за участю воротаря є фіксація його змагальної діяльності за такими параметрами як надійність застосованої дії, адекватність дій воротаря до умов конкретного ігрового епізоду, а також рівень складності ігрової ситуації.

Ритмова структура ТТД (вказується в окремих випадках, при наявності факторів, що додатково ускладнюють умови ігрової діяльності воротаря). У процесі реєстрації, кожна дія фіксується за допомогою двох символів "+" або "-". Перший з них характеризує дію з точки зору надійності, другий з точки зору адекватності. Надійність - характеризує рівень технічної майстерності і фізичної підготовленості воротаря. Надійність виконання дії – властивість, яка характеризує здатність голкіпера застосовувати увесь арсенал технічних прийомів та проявляти фізичні якості, якими він володіє для успішного розв'язання тих завдань, які постають перед воротарем у конкретному епізоді гри.

Адекватність - характеризує рівень тактичної і психологічної підготовленості воротаря. Адекватність дії – властивість, яка характеризує здатність воротаря правильно оцінювати перебіг подій під час гри, вміти порівняти власне становище із зовнішніми обставинами, прийняти рішення і реалізувати його, для розв'язання завдання у конкретному ігровому епізоді.

Умовні позначення означають:

" + " - вдало застосована техніко-тактична дія. Внаслідок вирішення воротарем цього конкретного ігрового завдання обставини на футбольному полі складаються сприятливо для команди, ворота якої він захищає;

" - " - ТТД застосована невдало воротарем, внаслідок чого обставини на футбольному полі для команди, ворота якої він захищає, складаються не надто сприятливо.

Рівні складності конкретних ігрових ситуацій для воротаря визначаються: наявністю часу на прийняття рішення з метою розв'язання ігрового завдання, силою удару та складністю траєкторії польоту м'яча, вигідністю вихідного положення, з якого доводиться застосовувати ТТД, та ступенем вірогідності впливу на ігрову ситуацію у процесі футбольного матчу.

"А" - простий рівень складності ігрової ситуації - характеризується відсутністю значних так званих "збиваючих" факторів. До таких можна віднести малої або середньої сили удари у площину воріт, воротар має достатньо часу і можливостей на адекватне застосування ТТД.

"В" - ускладнений рівень ігрової напруженості – ситуація супроводжується наявністю незначних збиваючих факторів, але воротар має час на ефективне застосування дії. Це може бути, для прикладу, сильний удар у площину воріт з середньої відстані, або неузгоджені дії партнерів, що вимагають вчасного втручання з боку воротаря.

"С" - складний рівень ігрової напруженості – це наявність збиваючих факторів значної сили, що спричиняє дефіцит часу для воротаря на прийняття рішення, його невихідне положення для застосування дії має відхилення від оптимального. Серед них можуть бути удар у площину воріт, що виконується з незначної відстані і воротар змушений блискавично реагувати на обставини; м'яч у момент удару «закритий» від воротаря гравцями і реагувати на нього доводиться вже під час польоту, або ж голкіперу доводиться діяти під тиском з боку гравців команди суперника, відчуваючи дефіцит простору і часу на застосування ТТД.

"D" - екстремальний рівень ігрової напруженості – зумовлений відчутною позиційною перевагою з боку суперника, вихідне положення для голкіпера вкрай незручне, обмаль часу на прийняття рішення і діяти доводиться, в основному, втілюючи інтуїтивні здібності та використовуючи надбання ігрового досвіду. Це ігрові ситуації, коли завершальні дії суперника здійснюються в один дотик при незначній відстані від воріт; воротар, застосувавши попередню дію, перебуває у невідповідному становищі для запобігання повторним агресивним намірам зі сторони суперника, або ситуація 1x1 та при виконанні 11-метрового штрафного удару.

Кожна ігрова ситуація за участю голкіпера позначається наступним чином: "П" ("прийнятно") – воротар обрав прийнятний шлях для розв'язання даного ігрового завдання. Його дії є адекватними до умов, що складаються в конкретному ігровому епізоді, "Н" ("неприйнятно") – обраний голкіпером шлях вирішення даного ігрового завдання має значні відхилення від оптимального, часто створює додаткові ускладнення для успішного розв'язання ігрової задачі або є відверто помилковим, що спричиняє негативні наслідки для команди, ворота якої він захищає. Сюди ж відносимо ситуації, коли голкіпер проявив бездіяльність, а обставини вимагали активних дій з його сторони.

"О" - обставини ігрової ситуації на футбольному полі складаються таким чином, що голкіпер лише дуже незначним чином може впливати на розвиток подій. Його вихідне положення, взаєморозташування гравців протидіючих команд, місце знаходження м'яча не дозволяють активно змінювати перебіг подій.

Ритмова структура ТТД – в окремих випадках, виникають обставини, що додатково ускладнюють умови ігрової діяльності воротаря і вимагають від нього прояву значного рівня майстерності для успішного розв'язання ігрових завдань.

Зокрема мова йде про "Р" - "рикошет" – ігрова ситуація, коли м'яч внаслідок удару зустрічає на своєму шляху перешкоду (гравця, землю) і змінює напрямку свого руху, "Х" - "протихід" – внаслідок рикошету воротареві потрібно миттєво змінити напрямку свого попереднього руху на протилежний або застосувати іншу дію для успішного вирішення ігрового завдання, "Д" - "дводія" – мова йде про ситуації, коли обставини змушують застосовувати одну дію за одною, "Г" - "гол" - так позначається м'яч, пропущений у ворота голкіпером, за яким проводиться педагогічне спостереження.

У процесі виконання даної роботи було проаналізовано 39 протоколів, де було здійснено реєстрацію змагальної діяльності воротарів високої кваліфікації. Для об'єктивного підходу до оцінки результатів участі у змаганнях було проаналізовано показники участі голкіперів у таких категоріях змагань:

- участь в офіційних матчах у складах національних, молодіжних, студентських, юніорських та юнацьких збірних команд України (20 протоколів);
- участь у матчах розіграшу кубків серед європейських клубних команд: Ліга Чемпіонів УЄФА, Ліга Європи УЄФА, Ліга Конференцій УЄФА (6 протоколів);
- участь у матчах чемпіонату України з футболу серед команд Прем'єр ліги (5 протоколів);
- участь у матчах першості України з футболу серед команд Першої ліги (8 протоколів);
- участь у матчах першості України з футболу серед команд Другої ліги (6 протоколів).

Показники надійності ігрової діяльності голкіперів високої кваліфікації, які беруть участь у змаганнях різного рівня суттєво різняться між собою. Середні показники надійності ігрових дій в офіційних матчах у складах національних збірних команд (далі у тексті - збірні команди), участь у матчах розіграшів європейських кубків серед клубних команд: Ліга Чемпіонів УЄФА, Ліга Європи УЄФА, Ліга Конференцій УЄФА (далі у тексті - єврокубки), чи турнірних баталіях національного чемпіонату України з футболу у Прем'єр лізі (далі у тексті - Прем'єр ліга) відрізняються у межах 3% і становлять 86 - 89 %.

Проте дані, які характеризують змагальну діяльність воротарів, що виступають у першій і другій лізі національної першості України з футболу (далі у тексті - перша ліга, друга ліга) становлять у середньому 76,5 % та 70,25 % відповідно і різниця з кращими показниками провідних голкіперів складає 10 - 16 %. Для усіх без винятку категорій голкіперів, змагальну діяльність яких ми досліджували, характерною є динаміка погіршення показників надійності у міру ускладнення ігрових ситуацій.

Середні показники для усіх категорій воротарів змінюються таким чином: рівень складності "А" - 89 %, рівень складності "В" - 86,4 %, рівень складності "С" - 80,0 %, рівень складності "D" - 73,4 %. Аналізуючи показники адекватності дій голкіперів, можемо зазначити, що у цьому компоненті розбіжності середніх показників для голкіперів, які беруть участь у змаганнях різного рівня трохи нижчі, а максимальні з них становлять 11 - 12 % (94,6 % - єврокубки і 83,2 % - друга ліга). Для голкіперів найвищої кваліфікації, серед яких були гравці національних збірних команд, а також команд, які беруть участь у розіграшах єврокубків та Прем'єр ліги України, показники адекватності майже ідентичні, розбіжності коливаються у межах 1%. Для показників адекватності, є також характерною динаміка зниження у міру ускладнення ігрових ситуацій для усіх категорій воротарів: "А" - 96,4 %, "В" - 92,6 %, "С" - 89,6 %, "D" - 83,8 %.

Показники "Т", що характеризують рівень адекватності дій у ситуаціях без взаємодії з м'ячем для голкіперів усіх категорій, відповідають високому рівню (90 - 95 %), середнє значення становить 93 %. Абсолютні показники адекватності є вищими за показники надійності у даній типовій ігровій ситуації: середні дані адекватності ігрових дій воротарів – 91,08 %, надійності – 82,2 %.

"Дії на виходах (вверху)" – одна з найскладніших типових ігрових ситуацій, в якій опиняється голкіпер під час гри. Вже протягом багатьох років фахівці футболу зазначають, що вміння голкіпера зіграти на виході вверху, характеризує його майстерність з точки зору, перш за все, впевненості у власних силах.

У даній типовій ігровій ситуації дуже виразно простежується динаміка зниження показників надійності для усіх категорій спортсменів у міру ускладнення ігрового епізоду: середні дані А - 88,8 %, В - 82,4 %, С - 68,6 %, D - 55,8 %. Суттєво відрізняються між собою показники надійності гри голкіперів у різних категоріях. Діапазон різниці становить 19 - 20 % (розіграші єврокубків - 81,5 %, друга ліга - 62,0 %). Особливістю даної ситуації є те, що показники адекватності дій

воротарів зберігаються на досить високому рівні: середні дані 96 % - єврокубки, 89,2 % - друга ліга, тобто найкращі показники від найгірших відрізняються всього на 6,8 %.

"Дії на виході (внизу)". Для даної ситуації, властивими є такі ж закономірності, як і в інших типових ситуацій, тобто спостерігається динаміка зниження показників надійності дій голкіпера із зростанням рівня складності ігрових епізодів: середні показники надійності А - 92,6 %, В - 87,8 %, С - 82,2 %, D - 78,2 %, при цьому загальний середній показник надійності зберігається на досить високому рівні і становить 85,2 %. Простежується також відмінність за показниками надійності між категоріями голкіперів, але такі розбіжності не є дуже значними і становлять 7,75 - 8 % (88,25 % - єврокубки і 80,5 % - друга ліга). Стосовно показників адекватності ігрових дій голкіперів, відзначимо достатньо високий рівень для усіх категорій гравців даного ігрового амплуа: збірні команди - 95 %, єврокубки - 97,4 %, Прем'єр ліга - 92,8 %, перша ліга - 90,8 %, друга ліга - 88,4 %, середній показник адекватності ігрових дій становить 92,88 %.

"Дії у ситуації 1 x 1". Дана ситуація має певні специфічні особливості. Чисельні педагогічні спостереження та практика футболу засвідчує, що на відміну від інших типових ситуацій, коли воротар опиняється ввіч на ввіч з суперником, йому доводиться діяти в ускладнених, складних або екстремальних умовах, але жодним чином не простих. Проте, як засвідчують дані дослідження, воротарі високої кваліфікації часто виходять з таких ігрових епізодів переможцями.

Результати дослідження підтверджують закономірності, які ми відстежували у інших типових ігрових ситуаціях: із зростанням рівня складності ігрового епізоду показники надійності ігрових дій знижуються. Ігрові епізоди з рівнем складності "А" у даній типовій ситуації відсутні, "В" - 83,4 %, "С" - 78 %, "D" - 77,13 %. Можемо констатувати певні відмінності у показниках різних за категоріями воротарів – у межах 10 % (збірні команди - 81,0 %, друга ліга - 71,33 %).

Враховуючи те, що у даній типовій ситуації, умови в яких перебуває голкіпер позначені певними ускладненнями, все ж рівень надійності можна вважати досить високим – 77,13 %. Стосовно адекватності дій воротарів високої кваліфікації різних категорій, можемо засвідчити показники високого рівня: збірні команди - 94 %, єврокубки - 94,75 %, Прем'єр ліга України - 93,25 %, перша ліга - 89,5 %, друга ліга - 85,25%. Середній показник адекватності дій воротарів високої кваліфікації становить 91,35 %.

"Дії при підборах м'яча". Діяльність голкіперів у даній ігровій ситуації позначена своїми особливостями, адже стражам воріт необхідно у таких ігрових епізодах демонструвати своє вміння миттєво оцінювати як розгортаються події на футбольному полі, приймати рішення залишатись поблизу воріт чи намагатись заволодіти м'ячем, долати певні відстані, чітко розраховувати свої шанси у співставленні з гравцями суперника, які теж ведуть боротьбу за м'яч.

Розбіжності між показниками воротарів, які беруть участь у змаганнях вищого рівня і нижчого становлять 10 % (збірні команди – 91 %, друга ліга України – 81 %). У показниках адекватності, відмінності становлять близько 5 - 6% (збірні команди – 94,8 %, єврокубки 94,8 %, друга ліга – 89,2 %). Спостерігається і притаманна для інших типових ситуацій динаміка погіршення показників в міру зростання складності ігрових умов для усіх категорій воротарів. Середні показники надійності: "А" - 97,2 %, "В" - 87,6 %, "С" - 84,2 %, "D" - 79 %. Середні показники адекватності: "А" - 99,6 %, "В" - 95,6 %, "С" - 91,2 %, "D" - 86,4 %. Абсолютні середні показники становлять: надійність ігрових дій голкіперів – 87 %, адекватність ігрових дій голкіперів – 92,76 %, що засвідчує високий рівень підготовленості голкіперів високої кваліфікації у даній типовій ігровій ситуації.

"Дії воротаря при взаємодіях з партнерами". Якщо у попередніх типових ігрових ситуаціях, які ми розглядали, мова йшла про вміння голкіпера захищати власні ворота, то у даному випадку ми говоримо про участь голкіпера в організації атакуючих дій команди.

Середні показники надійності ігрових дій воротарів різних категорій відрізняються у межах 10 %, але при цьому, продемонстровано високі абсолютні значення (95,5 % - збірні команди, 85,5 % - друга ліга). Абсолютні показники адекватності ігрових дій воротарів у різних категоріях відрізняються між собою не більше, ніж на 7% (96,6 % - збірні команди, 91 % - друга ліга України). Окрім того, хоча і в досить не високій мірі, все ж простежується, з'ясована раніше нами закономірність – зі зростанням ускладнення ігрового епізоду, показники надійності і адекватності ігрових дій знижуються: надійність ігрових дій - "А" - 96,6 %, "В" - 94,4 %, "С" - 89,6 %, "D" - 87 %; адекватність ігрових дій - "А" - 98,6 %, "В" - 97,2 %, "С" - 92,6 %, "D" - 90,8 %.

"Дії при введенні м'яча у гру". Дана типова ситуація, як і попередня, характеризує вміння голкіпера приймати участь в організації атакуючих дій своєї команди. Адже, незаперечним є той факт, наскільки важливо для команди ефективно розпочинати власні наступальні дії.

Розбіжності у середніх показниках надійності не перевищують 8 - 9 %, (93,25 % - єврокубки, 85 % - друга ліга), а адекватності не перевищують 6 % (98 % - збірні команди, 92 % - друга ліга). Простежується та ж закономірність, що в міру того, як ускладнюється ігрова ситуація, рівень надійності та адекватності дій знижується: надійність А - 95 %, В - 92,8 %, С - 87,2 %, D - 84,8 %; адекватність А - 98,6 %, В - 97 %, С - 94 %, D - 92,6 %. При цьому, варто зазначити, що середній рівень абсолютних показників досить високий: надійність - 89,95 %, адекватність - 95,55 %.

У процесі дослідження ми приділяли увагу ще одній типовій ігровій ситуації у змагальній діяльності воротаря "Дії при виконанні 11-метрового штрафного удару". Специфічність цієї типової ситуації настільки різоче відрізняється від інших, що здійснити об'єктивний порівняльний аналіз змагальної діяльності за участю голкіперів різної кваліфікації у цій типовій ситуації виявилось надскладним завданням. У процесі проведення наших досліджень, у ситуаціях, коли пробивались 11-метрові штрафні удари, було зафіксовано усього 8 спроб, тому здійснити їх перерозподіл за категоріями, щоб з'ясувати достовірні взаємозалежності, ми не змогли.

Для голкіперів у сучасному футболі визначено основні умовні правила, пов'язані з вибором позиції при захисті воріт, – "Правило бісектриси" (рис. 1) та "Правило скорочення кута обстрілу воріт" (рис. 2

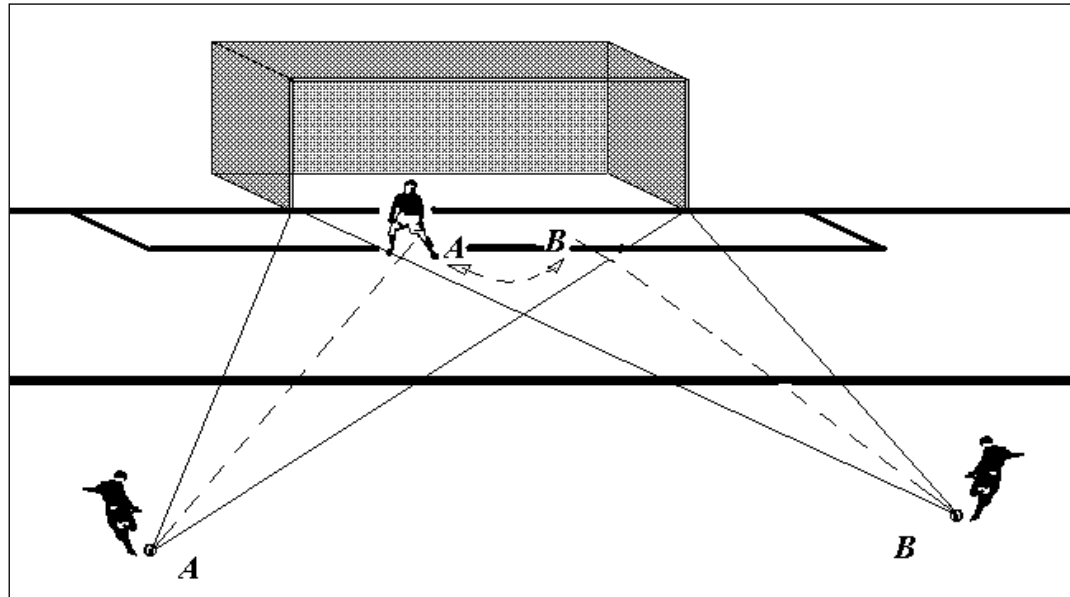

Рис. 1.
Правило бісектриси

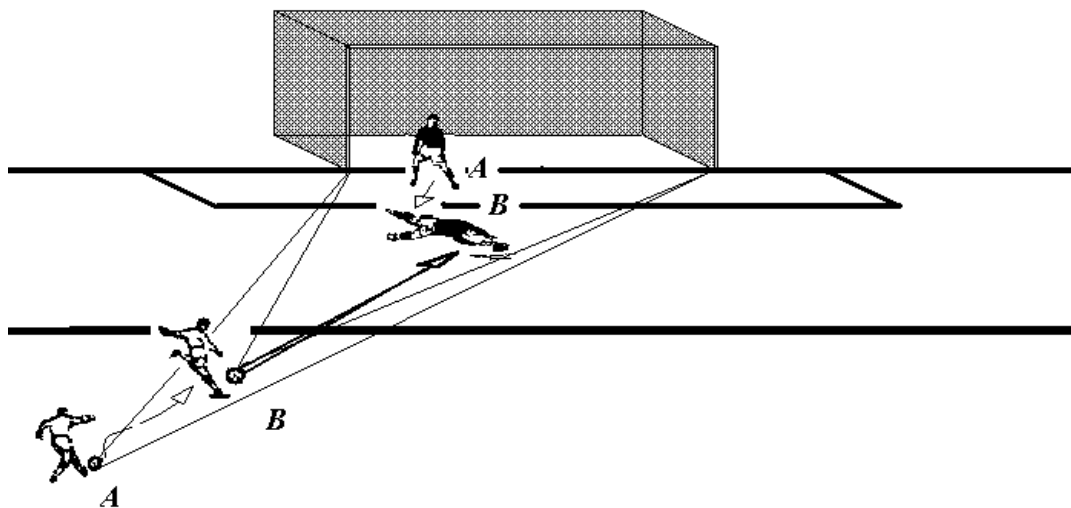

Рис. 2. Правило скорочення кута обстрілу воріт

Дані правила базуються на тому, що при виборі позиції, коли голкіпер захищає ворота, він повинен прагнути розташуватись на умовній лінії бісектриси кута, утвореного м'ячем та стійками воріт. При захисті власних воріт і аналізі дій гравця, що намагається здійснити удар у площину воріт, голкіпер повинен уміти співставляти усі фактори конкретної ігрової ситуації. Тому нами було запропоновано основні умовні правила, пов'язані з діями воротаря як при захисті власних воріт, так і при організації та проведенні атакувальних дій, серед яких:

1. Правило прямого, "крученого" та "різаного" ударів.
2. Дії воротаря на "протиході".
3. "Дводії" у грі воротаря.
4. Дії воротаря на виходах, коли м'яч перебуває внизу.
5. Дії воротаря на виходах, коли м'яч перебуває вверху.
6. перехоплення прострільних передач низом з флангу.
7. перехоплення передач м'яча, виконаних "у розріз".
8. Ігрові ситуації "1 x 1".
9. Ситуації при виконанні 11-метрового штрафного удару.
10. Підбір м'яча при захисних діях.
11. Підбір м'яча при атакувальних діях.
12. Введення м'яча у гру ногами і руками.

Висновки

1. Сучасний футбол висуває високі вимоги до спортивного відбору воротаря як учасника загальнокомандних тактико-стратегічних дій. Висококваліфікований голкіпер зобов'язаний у повній мірі володіти прийомами техніки, досконало розуміти тактику і стратегію гри ("читати" гру), демонструвати найвищий рівень загальної та спеціальної фізичної й функціональної підготовленості, бути психологічно і ментально стійким лідером команди з футболу.

2. Знання і розуміння основних закономірностей побудови та ведення гри зобов'язує воротаря успішно реалізовувати свою ігрову функцію учасника як захисних, так і атаквальних тактико-стратегічних дій команди. Перелік ігрових завдань голкіпера поширюється на широкий спектр обов'язків при володінні м'ячем, а також при захисті власних воріт та ігрового тактико-стратегічного простору.

3. Для усіх типових ситуацій, які є характерними для змагальної діяльності воротарів у футболі, достовірним є очікуване твердження, що зі зростанням рівня складності ігрової ситуації показники надійності та адекватності дій голкіперів високої кваліфікації знижуються.

4. Показники надійності та адекватності дій голкіперів високої кваліфікації, які беруть у змаганнях високого рівня (участь в офіційних матчах у складі збірних команд країн світу, участь у матчах розіграшів кубків серед європейських команд) є найкращими (надійність – 88,14 % і 88,0 % відповідно, адекватність – 95,3 % і 95,86 % відповідно). Аналогічні показники для воротарів, які беруть участь у матчах чемпіонату України з футболу у Прем'єр лізі є трохи нижчими, але незначно відрізняються від кращих світових зразків (надійність – 85,33 %, адекватність – 94,21 %). У воротарів, які виступають у першій та другій лізі першості України з футболу, згадані показники нижчі, але в абсолютних величинах відповідають досить високому рівню (надійність – 80,77 % і 76,51 % відповідно, адекватність – 91,5 % і 88,32 % відповідно).

5. Показники адекватності дій голкіперів в усіх без виключення типових ситуаціях, і змагальної діяльності загалом перевищують показники надійності (середні показники надійності складають 83,9 %, адекватності – 93,8 %).

6. Порівняльний аналіз показників надійності і адекватності дій воротарів високої кваліфікації у різних типових ситуаціях засвідчує, що навіть незначні коливання показників ігрової діяльності голкіперів повинні спонукати тренерів у процесі проведення навчально-тренувальних занять створювати різні рівні складності моделювання та награвання ігрових умов для воротарів у певній ігровій ситуації.

7. Розроблено методику реєстрації змагальної діяльності воротарів у футболі, яка дозволяє у значній мірі враховувати особливості ігрових умов, у яких опиняється голкіпер у конкретному ігровому епізоді. На основі отриманих даних за допомогою методів математичної статистики здійснено оцінку змагальної діяльності воротарів високої кваліфікації за критеріями надійності та адекватності ігрових дій.

Література

1. Грибовська Н., Дулуб О. Програмування тренувального процесу кваліфікованих воротарів з футболу з використанням показників цифрових фітнес-технологій (на прикладі «POLAR TEAM PRO»). - XVII Міжнар. наук. конфер. «Моделювання та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті». – Львів-Берегове, 2022. - С. 36-39.

2. Дулібський А., Маркович А., Виноградський Б., Хоркавий Б., Колобич О., Огерчук О., Грисьо Я. Тактико-стратегічні аспекти змагальної діяльності центрального захисника у сучасних оборонних стратегіях гри футбольних команд. *Спортивна наука України*, 2017. №5 (81). С. 22-33.

3. Дулібський А., Виноградський Б., Гуцуляк О., Заторський В., Павелчак Р., Шандор А. Тактико-стратегічні закономірності гри флангового і напівфлангового півзахисника-вінгера у футболі. *Спортивна наука України*, 2018. №5(87). С. 10-9.

4. Дулібський, А. В. (2020). Спортивний відбір у футболі як раціональна система педагогічного пошуку обдарованих людей у галузі спорту. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (8(128)), 54-60. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8\(128\).13](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2020.8(128).13)

5. Дулібський, А., Огірко, І., & Дулібський, А. (2021). Тактико-стратегічна спрямованість спортивного відбору атаквальних флангових захисників-латералів у футболі. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 15. Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт)*, (8(139)), 47-57. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8\(139\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2021.8(139).08)

6. Хоркавий Б. Взаємозв'язки показників змагальної діяльності кваліфікованих воротарів у футболі. *Молода спортивна наука України : зб. наук. праць з галузі фіз. виховання, спорту і здоров'я людини*. – Л., 2012. – Вип. 16, т.1. – С. 311 – 317.

7. Хоркавий Б. Обґрунтування форм організації техніко-тактичної підготовки кваліфікованих воротарів у футболі. *Молода спортивна наука України*. 2013. Т.1. С. 270-277.

8. Шамардін В., Хоркавий Б. Структура техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих воротарів у футболі. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту*, №2, 2015. С. 75 - 79.

9. Alberto Tienza-Valverde, Víctor Hernández-Beltrán, Mario C. Espada, Alfredo Bravo-Sánchez, Fernando J. Santos, José M. Gamonal. Analysis of individual performance indicators of football goalkeeper. *Apunts Sports Medicine*, Volume 58, Issue 219, July-September 2023, 100420. <https://doi.org/10.1016/j.apunsm.2023.100420>.

10. M.A. López-Gajardo, I. González-Ponce, J.J. Pulido, T. García-Calvo, F.M. Leo. Analysis of the technical-tactical actions by goalkeeper on football in competition. *Rev Int Med Cien Act Fís Dep*, 20 (80) (2010), pp. 577-594, 10.15366/rimcafd2020.80.008.

11. J. Padulo, M. Haddad, L.P. Ardigo, K. Chamari, F. Pizzolato. High frequency performance analysis of professional soccer goalkeepers: a pilot study. *J Sports Med Phys Fit*, 55 (6) (2015), pp. 557-562.

12. Rony Ibrahim, Idsart Kingma, Vosse A de Boode, Gert S. Faber & Jaap H. van Dieën. *Kinematic and kinetic analysis of the goalkeeper's diving save in football*. Pages 313-321 | Accepted 04 Jul 2018, Published online: 23 Jul 2018. <https://doi.org/10.1080/02640414.2018.1499413>.

13. O. Kolbinger, M. Stöckl. Misbehavior during penalty kicks and goalkeepers holding the ball too long as trivial offenses in football. *Front Psychol*, 10 (844) (2019), pp. 1-7, 10.3389/fpsyg.2019.00844

14. Fabian W. Otte, Tim Dittmer, Julia West. Goalkeeping in Modern Football: Current Positional Demands and Research Insights. *Published in International Sport Coaching, 2022. Psychology*. DOI:10.1123/iscj.2022-0012. ID: 250472357.

References

1. Hrybovska N., Dulub O. (2022). Programuvannya trenувального процесу кваліфікованих воротарів з футболу з використанням показників тсифрових фітнес-технологій (на прикладі «POLAR TEAM PRO»). [Programming of the training process of qualified goalkeepers in football using indicators of digital fitness technologies (on the example of "POLAR TEAM PRO")]. - *XVII Mizhnarodna naukova konferentsiia «Modeliuvannia ta informatsijni tehnologii u fizychnomu vychovanni i sporti»*. Lviv-Berehove. P. 36 - 39.

2. Dulibskyy A. (2017). Takyko-strategichni aspekty zmagalnoi diialnosti tsentralnogo zakhysnyka u suchasnykh oboronnykh strategiakh gry futbolnykh komand. [Tactical and strategic aspects of the competitive activity of the central defender in modern defensive strategies of football teams]. Andriy Dulibskyy, Andriy Markovych, Bohdan Vynohradskyi, Bohdan Khorkavyy, Oleg Kolobych, Oleksandr Ogerchuk, Yaroslav Hrysiu. *Sportyvna nauka Ukrainy*. 5 (81). P. 22 - 33. Access mode: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/645/623>.

3. Dulibskyy A. (2018). Takyko-strategichni zakonomirnosti gry flangovogo i napivflangovogo pivzakhysnyka-vingera u futbolii. [Tactical and strategic patterns of the game of flank and semi-flank midfielder-winger in football]. Andriy Dulibskyy, Bohdan Vynohradskyi, Oleksiy Hutsulyak, Vitaliy Zatorskyi, Roman Pavelchak, Andriy Shandor. *Sportyvna nauka Ukrainy*. 5 (87). Access mode: <http://sportsscience.ldufk.edu.ua/index.php/snu/article/view/783/757>.

4. Dulibskyy Andriy. (2020). Sportyvnyi vidbir u futbolii yak ratsionalna systema pedagogichnogo poshuku obdarovanykh liudei u galuzi sportu. [Sports selection in football as a rational system of a pedagogical search talented people in the sports industry]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. 8 (128). DOI 10.31392/NPU-nc.series.15.2020.8(128).13.

5. Dulibskyy A.A., Ohirko, I., & Dulibskyy A.A. (2021). Takyko-strategichna spriamovanist' sportyvnoho vidboru atakuvalnykh flangovykh zakhysnykiv-lateraliv u futbolii. [Tactical and Strategic Orientation of Sports Selection of Attacking Lateral Flank Defenders in Foot]. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Drahomanova*. Vyp. 8 (139), 47-57. [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series.15.2021.8\(139\).08](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series.15.2021.8(139).08).

6. Khorkavyy B. (2012). Vzaiemozviazky pokaznykiv zmagalnoi diialnosti kваліфікованих воротарів у футболі. [Interconnection of indicators of competitive activity of qualified goalkeepers in football]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*. Lviv: LDUFK. Vyp. 16, t.1. P. 311 - 317.

7. Khorkavyy B. (2013). Obgruntuvannia form organizatsii tekhniko-taktychnoi pidgotovky kваліфікованих воротарів у футболі. [Substantiation of the forms of organization of technical and tactical training of qualified goalkeepers in football]. *Moloda sportyvna nauka Ukrainy*. Lviv: LDUFK. Vyp.1. P. 270 - 277.

8. Shamardin V., Khorkavyy B. (2015). Struktura tekhniko-taktychnoi pidgotovlenosti kваліфікованих воротарів у футболі. [Structure of technical and tactical preparedness of qualified goalkeepers in football]. - *Pedagogika, psykholohiia ta medyko-biologichni problemy fizychnogo vykhovannia i sportu*, N. 2. P. 75 – 79.

9. Alberto Tienza-Valverde, Víctor Hernández-Beltrán, Mario C. Espada, Alfredo Bravo-Sánchez, Fernando J. Santos, José M. Gamonalés. Analysis of individual performance indicators of football goalkeeper. *Apunts Sports Medicine, Volume 58, Issue 219, July-September 2023, 100420*. <https://doi.org/10.1016/j.apunsm.2023.100420>

10. M.A. López-Gajardo, I. González-Ponce, J.J. Pulido, T. García-Calvo, F.M. Leo. Analysis of the technical-tactical actions by goalkeeper on football in competition. *Rev Int Med Cien Act Fis Dep*, 20 (80) (2010), pp. 577-594, 10.15366/rimcafd2020.80.008

11. J. Padulo, M. Haddad, L.P. Ardigò, K. Chamari, F. Pizzolato. High frequency performance analysis of professional soccer goalkeepers: a pilot study. *J Sports Med Phys Fit*, 55 (6) (2015), pp. 557-562.

12. Rony Ibrahim, Idsart Kingma, Vosse A de Boode, Gert S. Faber & Jaap H. van Dieën. *Kinematic and kinetic analysis of the goalkeeper's diving save in football*. Pages 313-321 | Accepted 04 Jul 2018, Published online: 23 Jul 2018. <https://doi.org/10.1080/02640414.2018.1499413>.

13. O. Kolbinger, M. Stöckl. Misbehavior during penalty kicks and goalkeepers holding the ball too long as trivial offenses in football. *Front Psychol*, 10 (844) (2019), pp. 1-7, 10.3389/fpsyg.2019.00844

14. Fabian W. Otte, Tim Dittmer, Julia West. Goalkeeping in Modern Football: Current Positional Demands and Research Insights. *Published in International Sport Coaching, 2022. Psychology*. DOI:10.1123/iscj.2022-0012. ID: 250472357.